

Tradicionalne rukotvorine neiskorišćeni adut domaćeg turizma¹

Beograd nema etno galeriju

Prva asocijacija koju imamo kad se spomene Pirot jeste čilim kao prepoznatljivi brend ovog kraja i naša narodna i državna tekovina. Pirotski čilim prepoznajemo po kornjačama i autentičnim geometrijskim motivima jarkih boja koji nastaju iz ruku većih čilimarki na vertikalnim razbojima. Čilimarstvo je u 19. veku činilo značajnu privrednu granu koja je u Pirotu tada „upošljavala“ više od 5.000 žena. Prema usmenom predanju pirotskog kraja, umešna tkalja je često činila stub kuće jer je mogla da obezbedi solidan prihod domaćinstvu. Vremenom je čilimarstvo u ovom kraju zapostavljeno, a pre jedne decenije, izradu pirotskog čilima je obnovila ženska zadruga „Damsko srce“, koja je nosilac geografske oznake porekla i jedini ovlašćeni proizvođač ovog čilima.

Na drugom kraju Srbije, u ravnici na severozapadu Vojvodine, nekada je nadaleko bio čuven stapski čilim koji je, uz pirotski, najpoznatiji autohtoni srpski čilim. Stapski čilimi su obično tkani u paru, na specifičnom širokom horizontalnom razboju sa preovlađujućim cvetnim motivima, ali su vremenom pod uticajem industrijske proizvodnje i društveno-ekonomskih promena prestali da se izrađuju. „Zlatno doba“ stapskog čilimarstva bile su poslednje decenije 19. i prva polovina 20. veka. Uticaj pirotskog čilima na vojvodansko čilimarstvo vidljiv je nakon ujedinjenja u zajedničku državu 1918. U Bačku su tada počeli da stižu pirotski čilimi, rađeni drugačijom tehnikom i sa potpuno drugačijom ornamentikom i stapske tkalje su počele da koriste mustre pirotskog čilima kao inspiraciju za svoje čilime koje su podigle na nivo narodne umetnosti.

U Zelji da se ovi regionalni brendovi i

tradicionalna znanja osavremene i sačuvaju od zaborava, Pirot i Sombor su, na inicijativu NALED-a i ambasade Australije u Srbiji, 2014. sklopili sporazum o saradnji i dogovorili se da ujedine snage i napore na očuvanju ovih brendova. Čelnici ovih gradova su uz pomoć Etno mreže, kao nacionalne strukovne asocijacije koja se bavi očuvanjem tradicije, definisali i sproveli niz zajedničkih aktivnosti kojima podstiču razmenu znanja u oblasti čilimarstva. Dogovoreno je i da se u budžetima ovih gradova opredele rodno osetljive stavke iz kojih će se u kontinuitetu finansirati programi za podršku rodnoj ravnopravnosti i ekonomskom osnaživanju žena. Tako je saradnja Pirot i Sombora već dala konkretne rezultate i postavila model na koji druge sredine mogu da se ugledaju.

Tradicionalno čilimarstvo je bilo i povod da 2015. ekipa sa CNN-a poseti Srbiju i napravi zavidnu reportažu na ovu temu, a Sombor i Pirot je povezano na zajedničkom zadatku da ustanove godišnje tkačke kolonije, u jesen u Stapar, a u proleće na Staroj planini. Po tom dogovoru je od 21. do 23. juna na Staroj planini organizovana kolonija koja je okupila čilimarsku elitu Srbije, ali i strane diplomate i čelnike ovih gradova koji pružaju podršku nezaposlenim ženama da kroz domaću radinost obezbede sebi trajno zaposlenje i stabilan izvor prihoda.

Stara planina se prostire se na teritorijama četiri opštine - Zaječar, Knjaževac, Pirot i Dimitrovgrad. Zanimljiv je podatak da se na toj planini nalazi čak trećina svih vodopada u Srbiji, među kojima su najpoznatiji Tupavica, Bigar, Koprinski, Čunguljski i Kaluđerski skok.

Na steni pećinske crkve svetog Petra i Pavla u selu Rsovci nalazi se i u svetu jedinstvena freska tzv. čelavog Isusa na kojoj je Isus Hrist prikazan mlad i bez kose.

Uz to, u pirotskom kraju turisti mogu da probaju čuvene lokalne proizvode kao što su pirotski kačkavalj i kobasica, koja se pegla staklenom flašom i suši na vazduhu tako da formira pikantnu potkovicu kao još jedan prepoznatljiv proizvod ovog podneblja.

Učesnici i gosti kolonije su definisali i zajednički program mera koje treba preduzeti da bismo pokazali da čuvanje tradicije nije zadatak rezervisan za nezaposlene žene u ruralnim područjima već naša zajednička obaveza i odgovornost. Ovaj program predviđa konkretnu podršku proizvođačima rukotvorina da unapređuju svoje veštine, nabave opremu za rad i kvalitetan repromaterijal, kao i da osmisle dizajn, upakuju i brendiraju svoje proizvode. Sombor i Pirot će raditi na otvaranju gradskih etno galerija za promociju i plasman rukotvorina.

Dogovorene su i aktivnosti na nacionalnom nivou, a pre svega apel ka čelnicima grada Beograda da se obezbedi prostor za gradsku etno galeriju u Knez Mihailovoj ulici kao centralna tačka za sve turiste i strance koji vrednuju naše nacionalno blago koje bismo im na ovaj način učinili dostupnim. Vreme je da i Beograd, kao i Brisel i Budimpešta i Prag, stavi tradiciju i kulturno nasleđe u funkciju marketinga države i njenog glavnog grada tako što će u pešačku zonu da smesti autentične sadržaje, zanatlije, preduzetničke radnje, umetničke ateljee i galerije u kojima će moći da se doživi i oseti duh Srbije i odatle sa sobom ponese njen najlepši deo - pirotski i stapski čilim, bezdanski damast, keramiku iz Zlakuse, knjaževačke dvopredne čarape, srpske peškire, tkanice i jelek, a koje državni protokol kroz saradnju sa Etno mrežom već koristi kao diplomatske poklone za strane zvaničnike.

V.J.

Tradicionalno čilimarstvo je bilo i povod da 2015. ekipa sa CNN-a poseti Srbiju i napravi zavidnu reportažu na ovu temu

Princ Čarls i Kamila

Zbog značaja koji im se pridaje u razvijenim zemljama, britanski princ Čarls i vojvotkinja Kamila posebno su tražili da tokom posete Srbiji u martu ove godine pogledaju tradicionalne rukotvorine. Interesantno je bilo videti da su odmah poželeti da kupe staparski čilim, a posebno su pohvalili kvalitet proizvoda od pusto-vane vune. Princ Čarls ocenio je tom prilikom da proizvođači rukotvorina „obavljaju važan državni posao čuvara kulturnog nasleđa i nacionalnog identiteta“. Poruka je dovoljno jasna.

Čilimarstvo je u 19. veku činilo značajnu privrednu granu koja je u Pirotu